

ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ
ZSIDÓ EGYETEM

בית־מדרש לרבנים
האוניברסיטה ללימודי היהדות בהונגריה

תרל"ח 1877

Zsidó vallás és kultúra 1.

**2. Források a zsidóságról. Az idő: az élet, az év,
a hét és a nap körforgása. Hónapok, ünnepek.**

2023. 09. 18.

Biró Tamás

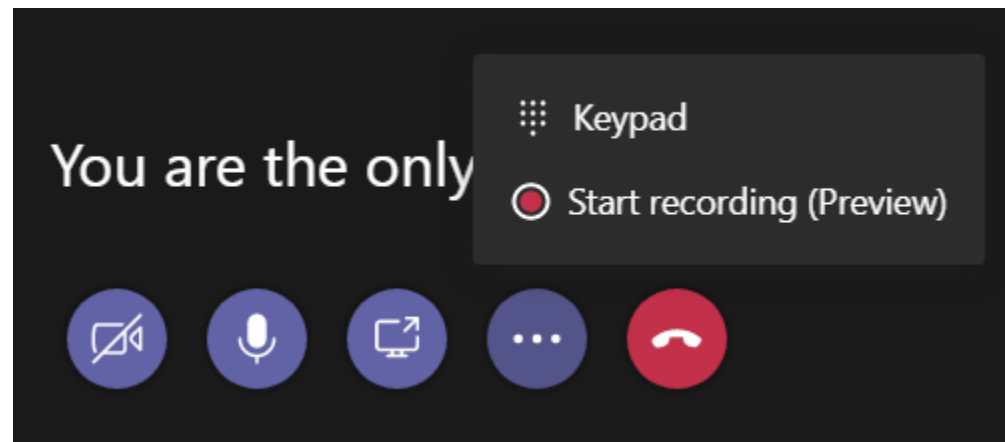
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu
OR-ZSE Judaisztikai Tanszék, birot@or-zse.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

Nyitólap Main page
Hírek News
General Information
Assziriológia Assyriology
Hebraisztika Jewish Studies
HebraWiki Project
Munkatársak Faculty&Staff
Órák Courses
Könyvtár Library
Kiadványok Publications
Cikkek Articles
Iráttár Archives
Kutatás Ongoing research
Hasznos linkek Links
Volt hallgatók Alumni
Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

Órák időpontja:
14:00 (+) – 14:30 (+)

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2023-jiddiskajt1/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Crs 23-24-1 BBN-HEB11-221 01 Zsidó vallás és kultúra 1.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu, birot@or-zse.hu, birot@birot.hu
- Fogadóóra: *emailés egyeztetés alapján*
- Pótlás, ha sok óra elmaradna.

Jövő héten (szeptember 25.)
jom kippur miatt elmarad!

Valamint okt. 23. és okt. 30. (ősi szünet)

A kurzus honlapja:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2023-jiddiskajt1/>

- Prezentációk
- Hasznos linkek

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

The screenshot shows a web browser window with the URL birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/. The page title is "Zsidó vallás és kultúra 1" with the subtitle "[Jewish Religion and Culture 1]".

ELTE BTK 2020 őszi félév

Tárgykódok: BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BBN-BIB-611, BBV-202.04; BMVD-202.04.

Oktató: Biró Tamás

Időpont és helyszín: csütörtök, 12:00–13:30, online
(Teams, a csoport neve: Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.)

Kurzusleírás

Előzetes szillabusz.

Szeptember 10.: 1. Bevezetés. Mi a zsidóság? Hogyan írható le?
Prezentáció 1.

Hasznos linkek, források

Hayim Halevy Donin, *Zsidónak lenni* c. könyve [online](#) a Chabad-Lubavics oldalán.

Hahn István, *Zsidó ünnepek és népszokások* (reprint: Budapest: Neumann, 2005) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Ujvari Péter (szerk.), *Magyar zsidó lexikon* (Budapest, 1929) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Teams csoport

Crs 23-24-1 BBN-HEB11-221 01 Zsidó vallás és kultúra 1.

- Csatornák
- Fájlok
- Feladatok,
jegyek

The screenshot shows a Microsoft Teams chat window for a course group. The interface includes a search bar at the top, a navigation pane on the left with icons for Activity, Chat, Teams, Assignments, Calls, and Files, and a main chat area. The chat area displays a conversation in the 'General' channel. The chat history includes a message from Vadas Réka asking if everyone is present, a reply from Baranyi Janka saying 'Oké, köszi', a meeting notification for 'General ended: 25s' and 'Meeting ended: 1h 36m', and an assignment titled 'Források kategorizálása' due on Sep 16. At the bottom, there are notifications for team members being added: 'Neptun kurzus szinkron has added Jakubik Anna Edina to the team.', 'Neptun kurzus szinkron has added Ipacs Fanni Virág to the team.', and 'Neptun kurzus szinkron has added Lédermayer Regina to the team.' A 'New conversation' button is visible at the bottom.

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

Ros hasana:

- Ros hasana: zsidó újév
- 2023. 09. 15. este – 09. 17. este

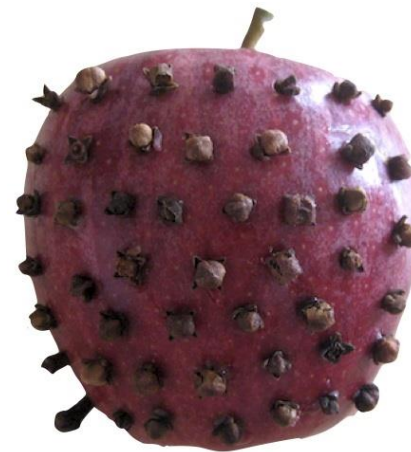

- Zsinagóga, sófár...
- Mézes alma, szimánok
- „Jó évre irattass be”

Tíz bűnbánó nap עֲשֶׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה *aszeret jemé tesuva*

- Erev jom kippur = a jom kippurt megelőző nap
- Jom kippur = jom ha-kippurim = jankiper =
= engesztelőnap = „hosszú nap”

Idén: szeptember
24. estétől 25. estig

Visszajelzés az első beadandóval kapcsolatban

- 1. Látják-e a saját eredményüket,
látják-e a hibáikat?*
- 2. Ha kérdésük van egy hibával
kapcsolatban, bátran keressenek!*

imaszíjak (arámul *tefillin*, talán az 'imádság' értelmű *tefillah* szóból; az ÚSz-ben *phülaktéria*): a →törvény szavait tartalmazó dobozka fölerősítésére szolgáló szíjak a rabbinista gyakorlatban (vö. *Kiv 13,9.16; MTörv 6,8; 11,18*). - A reggeli imához minden izr. ffinak viselnie kellett. A négyszögletes dobozka a mózesi törv. 4 részletét foglalta magában, pergamenre írva (*Kiv 13,1-10.11-16; MTörv 6,4-9; 11,13-21*). Egy dobozkat a homlokra, egy másikat (a szív közelében) a bal karra kötve viseltek. Ez szó szerinti teljesítése a parancsnak: „jelként kösd őket (a törv. szavait) a kezedre, legyenek ék a homlokodon” (*MTörv 6,8*). Jézus korában a dobozka rendszerint a →Tízparancsolatot is tartalmazta; vsz. csak az 1. sz. vége felé került ki belőle. - A késői zsidóság a bűn, az ördög és minden rossz távoltartására (tehát →amulettként) is használta az ~at. Erre vezethető vissza az ÚSz-ben a *phülaktéria* kifejezés. Jézus szemére veti a →farizeusoknak, hogy szélesre szabják az ~at (vö. *Mt 23,5*). **

BL:691.

Étikus szóhasználat jelei (és egyébek):

- „izr.” = izraelita
- harmadik személy
- múlt idő
- „késői zsidóság” = *Spätjudentum* → manapság p. c.: *early Judaism*.

Hibaelemzés

- a. A zsidóság egy nemzet, saját nemzetállammal.
- b. A zsidóság egy kultúra, saját nyelvvel és irodalommal.
- c. A zsidóság egy vallás, hitelvekkel és rítusokkal.
- d. A zsidóság egy sorsközösség, szomorú múlttal.
- e. A zsidóság egy származás, közös génállománnyal.

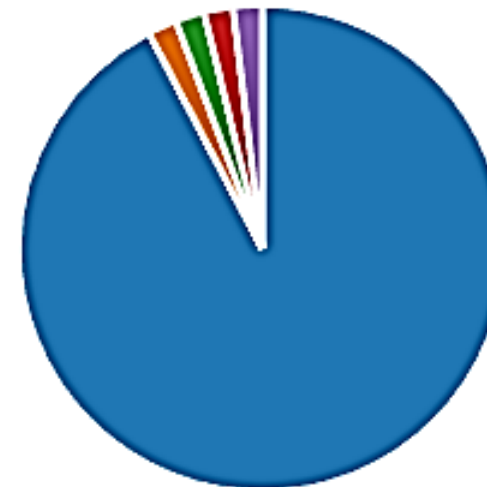
5. Magyarországi Cionista Szövetség: <https://cionista.hu/rolunk/>. (1 pont)

92%-a a válaszadóknak (48/52) helyesen válaszolt erre a kérdésre.

[További részletek](#)

 [Betekintések](#)

- A zsidóság egy nemzet, saját ne... 48 ✓
- A zsidóság egy kultúra, saját ny... 1
- A zsidóság egy vallás, hitelvekke... 1
- A zsidóság egy sorsközösség, sz... 1
- A zsidóság egy származás, közö... 1

Hibaelemzés

- a. A zsidóság egy nemzet, saját nemzetállammal.
- b. A zsidóság egy kultúra, saját nyelvvel és irodalommal.
- c. A zsidóság egy vallás, hitelvekkel és rítusokkal.
- d. A zsidóság egy sorsközösség, szomorú múlttal.
- e. A zsidóság egy származás, közös génállománnyal.

6. Lativ Kollél: <https://lativ.hu/purim-noiesseg-intuicio-gyakorlatiassag/>. (1 pont)

71%-a a válaszadóknak (36/51) helyesen válaszolt erre a kérdésre.

[További részletek](#)

 Betekintések

- A zsidóság egy nemzet, saját ne... 1
- A zsidóság egy kultúra, saját ny... 2
- A zsidóság egy vallás, hitelvekke... 36 ✓
- A zsidóság egy sorsközösség, sz... 7
- A zsidóság egy származás, közö... 5

Lativ

bölcsesség, hagyomány, közösség

FŐOLDAL RÓLUNK OKTATÁS ELŐADÁSOK ESEMÉNYEK FORRÁS KAPCSOLAT עברית ENG DONATE US!

Purim: nőiesség, intuíció, gyakorlatiasság

Kategória: Purim

Címkék: Szász Michaela, TorahTidbits, Rachel Berenbaum

Miért egy nő a főszereplője a megilának?

Soloveitchik rabbi egyik cikke, amely a *Megszabadítás napjai – Esszék chanukáról és purimról* címet viseli, arról a tényről beszél, hogy az Örökkévaló két „ügynököt” választott, hogy megmentse a népét Susánban. Mordechájnak és Eszternek egyenlő, de különböző szerepük volt a purimi történetben. Itt Mordecháj volt a tanító, az „edző”, a kezdeményező – tudta, hogy valami rossz történhet (*Eszter 4:2*), és valamit tennie kell. Neki kellett Esztert meggyőznie, hogy a király nemcsak a szépségéért választotta, hanem azért is, mert ezáltal képessé válik, hogy megmentse a

Míg Chana az egyéni ima szabályait tanította meg nekünk, Eszter a közösségi ima erejét mutatta meg. Ez a két nagyszerű nő tanított meg mindannyiunkat arra, hogy hogyan imádkozzunk, és ezáltal nemzedékeken keresztül megmentettek minket.

Sábát sálom

Pénteki gyertyagyújtás - 2020.09.04 - 19:00

Hibaelemzés

- A zsidóság mint vallás jelenik meg.*
- A zsidóság mint kultúra jelenik meg.*
- A zsidóság az Izraelhez való viszonyban jelenik meg.*
- A zsidóság mint sorsközösség (mint szenvedéstörténet) jelenik meg.*

7. Mazsihisz (Magyar Zsidó Hitközségek Szövetsége): <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/megemlekezesek/elzarva-egymastol-megis-kozos-gyaszban-az-idei-martirunnepegek>.

Ebben a konkrét cikkben:

96%-a a válaszadóknak (51/53) helyesen válaszolt erre a kérdésre.

[További részletek](#)

 [Betekintések](#)

- A zsidóság mint vallás jelenik m... 2
- A zsidóság mint kultúra jelenik ... 0
- A zsidóság az Izraelhez való visz... 0
- A zsidóság mint sorsközösség (... 51 ✓

Hibaelemzés

- a. A „zsidóság” szó a címben egy zsidó közösséget jelöl.
- b. A „zsidóság” szó a címben egy vallást jelöl.
- c. A „zsidóság” szó a címben egy identitásformát jelöl.
- d. A „zsidóság” szó a címben egy kultúrát jelöl.

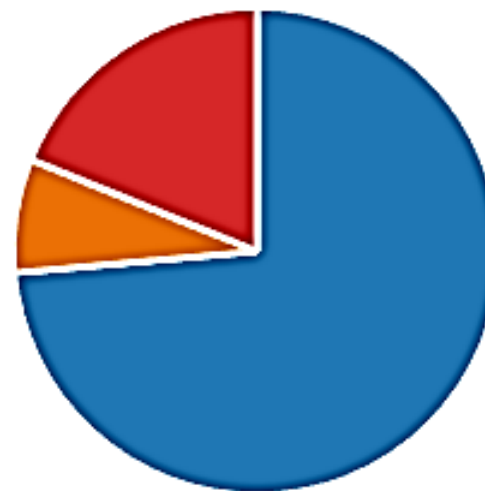
9. MTA TK Kisebbségkutató Intézet: <https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/hu/a-szegedi-zsidosag-oroksege>

74%-a a válaszadóknak (39/53) helyesen válaszolt erre a kérdésre.

[További részletek](#)

 [Betekintések](#)

- A „zsidóság” szó a címben egy z... 39 ✓
- A „zsidóság” szó a címben egy v... 4
- A „zsidóság” szó a címben egy i... 0
- A „zsidóság” szó a címben egy k... 10

Hibaelemzés

- a. A „zsidóság” szó a címben egy zsidó közösséget jelöl.
- b. A „zsidóság” szó a címben egy vallást jelöl.
- c. A „zsidóság” szó a címben egy identitásformát jelöl.
- d. A „zsidóság” szó a címben egy kultúrát jelöl.

9. MTA TK Kisebbségkutató Intézet: <https://kisebbségkutatoroksege>

74%-a a válaszadóknak (39/53) helyesen válaszolt erre a kérdésre

[További részletek](#)

 [Betekintések](#)

- A „zsidóság” szó a címben egy z... 3
- A „zsidóság” szó a címben egy v... 4
- A „zsidóság” szó a címben egy i...
- A „zsidóság” szó a címben egy k...

„1. A Szegedi Zsidó Hitközség iratarchívumának, mely az 1830-as évektől kezdődően, vagyis közel 200 évet átfogóan kivételesen gazdag anyagot őriz, katalogizálása és részleges digitalizálása. (...) Ezáltal a projekt nagymértékben hozzájárul az elsődleges források elérhetőségéhez mindazok számára, akik a magyarországi zsidó történelmet, gazdaságtörténetet, szegedi helytörténetet, családtörténetet stb. kutatnak. (...)”

Akkor most mi is a zsidóság?

- Vallás?
 - Nép, nemzet, etnikum?
 - Kultúra, civilizáció:
nyelv, irodalom, folklór?
 - Gondolkodásmód?
 - Származás, genetika?
 - Sorsközösség, szenvedéstörténet?
-
- Egyszerre mindegyik?
 - Valamelyik?
 - Bármelyik, a többi is jelen van?

Akkor most mi is a zsidóság?

- Vallás?
- Nép, nemzet, etnikum?
- Kultúra, civilizáció:
nyelv, irodalom, folklór?
- Gondolkodásmód?
- Származás, genetika?
- Sorsközösség, szenvedéstörténet?

Lehet csatlakozni a zsidósághoz? Melyikhez?

- Egyszerre mindegyik?
- Valamelyik?
- Bármelyik, a többi is jelen van?

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

Miért fontos? Mert értelmiségiként sok helyen sok mindent fognak a jövőben a zsidóságról (vagy bármi másról) olvasni, és fontos, hogy a forrásaikat megtanulják megfelelően kezelni.

Tájékozódás egy ismeretlen kultúrával kapcsolatban:

étikus és émikus szóhasználat

Étikus és émikus szóhasználat

- étikus:

- émikus:

Dieter Haller: *Atlasz. Etnológia* (Bernd Rodekohl illusztrációival). Athenaeum 2000: Budapest, 2007, p. 142.

Étikus és émikus szóhasználat

- étikus:

Az asztalnál ülők mind felállnak, a vallási vezető felemeli a csordultig borral töltött serleget, melyre imát mond, és iszik belőle.

- émikus:

Az asztalnál ülő zsidók mind felállnak, a kidust mondó rabbi felemeli a csordultig kóser borral töltött serleget, melyre elmondja a bróché, és iszik belőle.

A zsidó nép megszületése (etnogenezis)

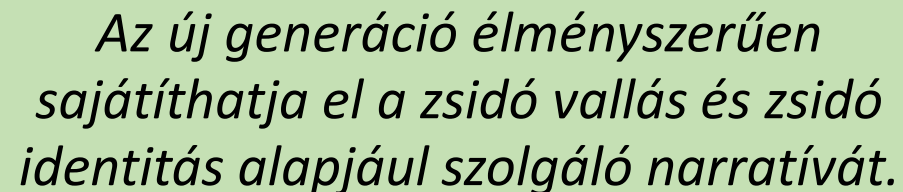
Az émikus és az étikus megközelítés gyakran megkülönböztethető egymástól nyelvi eszközökkel is.

- Émikus elbeszélés (a bibliai korból): *Deut [5Mózes] 26:5–9*

„Vándorló arámi volt az atyám, lement Egyiptomba mint jövevény – hogy ott éljen – csekély számmal, és lett ott nagy, hatalmas és számos néppé. És rosszul bántak velünk az egyiptomiak, és sanyargattak bennünket, és nehéz munkát helyeztek ránk. Akkor kiáltottunk egy Örökkévalóhoz, őseink Istenéhez, és hallotta az Örökkévaló a szavunkat, és látta a nyomorúságunkat, szenvedésünket és nyomorúságunkat. S kivezetett bennünket az Örökkévaló Egyiptomból erős kézzel és kinyújtott karral, nagy félelmetességgel, jelekkel és csodákkal. És elhozott bennünket ezen helyre, és adta nekünk ezt az országot, tejjel mézzel folyó országot.”

- Kapcsolat rítusokkal: *bikkurim* bemutatása a szentélyben; széderest (peszah).

- Étikus elbeszélés:

Az új generáció élményszerűen sajátíthatja el a zsidó vallás és zsidó identitás alapjául szolgáló narratívát.

A zsidó nép megszületése (etnogenezis)

- Émikus elbeszélés (a bibliai korból): *Deut [5Mózes] 26:5–9*

„Vándorló arámi volt az atyám, lement Egyiptomba (...). És elhozott bennünket ezen helyre, és adta nekünk ezt az országot, tejjel mézzel folyó országot.”

➤ Kapcsolat rítusokkal: *bikkurim* (zsengék) bemutatása a szentélyben; széderest.

- Étikus elbeszélés:

„A Biblia és a zsidó történelem kutatói nem értenek tökéletesen egyet abban, hogy az Egyiptomból való kivonulás (exodus) és a honfoglalás pontosan mikor is történhetett. Az egyik leginkább elfogadott felfogás szerint a Kr. e. 13. században. Ha ez az időpont a helyes, akkor Izráel vándorlása és honfoglalása csak egy része volt annak a nagy népmozgásnak, amely e század végén folyt egész Elő-Ázsiában, közelebbről Kánaán környékén is.”

Forrás: *Az izraelita honfoglalás*. Wikipedia.

URL: https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_izraelita_honfoglal%C3%A1s. Letöltve: 2016. október 11.

Az émikus és az étikus megközelítés gyakran megkülönböztethető egymástól nyelvi eszközökkel is.

A zsidó nép megszületése (etnogenezis)

Az émikus és az étikus megközelítés gyakran megkülönböztethető egymástól nyelvi eszközökkel is.

- **Émikus** elbeszélés (a bibliai korból): *Deut [5Mózes] 26:5–9*

„Vándorló arámi volt az atyám, lement Egyiptomba (...). És elhozott bennünk ezen helyre, és adta nekünk ezt az országot, tejjel mézzel folyó országot.”

- Kapcsolat rítusokkal: *bikkurim* (zsengék) bemutatása a szentélyben; széderest.

- **Étikus** elbeszélés:

„A Biblia és a zsidó történelem kutatói nem értenek tökéletesen egyet abban, hogy az Egyiptomból való kivonulás (exodus) és a honfoglalás pontosan mikor is történhetett. Az egyik leginkább elfogadott felfogás szerint a **Kr. e. 13.** században. Ha ez az időpont a helyes, akkor Izráel vándorlása és honfoglalása csak egy része volt annak a nagy népmozgásnak, amely e század végén folyt egész Elő-Ázsiában, közelebbről Kánaán környékén is.”

Émikus és étikus: más jellegű hivatkozások!

Több vélemény lehet egyszerre

Más kultúrkörből származó szóhasználat

Madártávlat, tágabb perspektíva

Forrás: *Az izraelita honfoglalás*. Wikipedia.

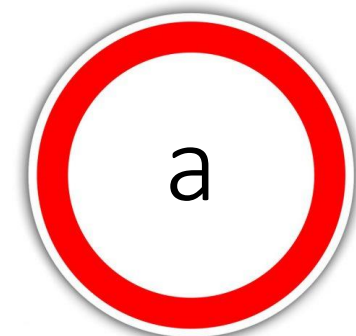
URL: https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_izraelita_honfoglal%C3%A1s. Letöltve: 2016. október 11.

Miért fontos? Mert értelmiségiként sok helyen sok mindent fognak a jövőben a zsidóságról (vagy bármi másról) olvasni, és fontos, hogy a forrásaikat megtanulják megfelelően kezelni.

Tájékozódás egy ismeretlen
kultúrával kapcsolatban:
előítéletes források

*Minden forrás felhasználható.
De tudni kell, hogy mire és hogyan.*

Előítéletek forrásokokban

Antiszemitizmus

- „A zsidóknak nagy az orra.”
- „A zsidók átverik a másikat.”
- „A zsidók világhuralomra törnek.”

Filoszemitizmus

- „A zsidó lányok mind szépek.”
- „A zsidók családszeretők.”
- „A zsidók okosok / sikeresek.”

a zsidóság
a zsidók

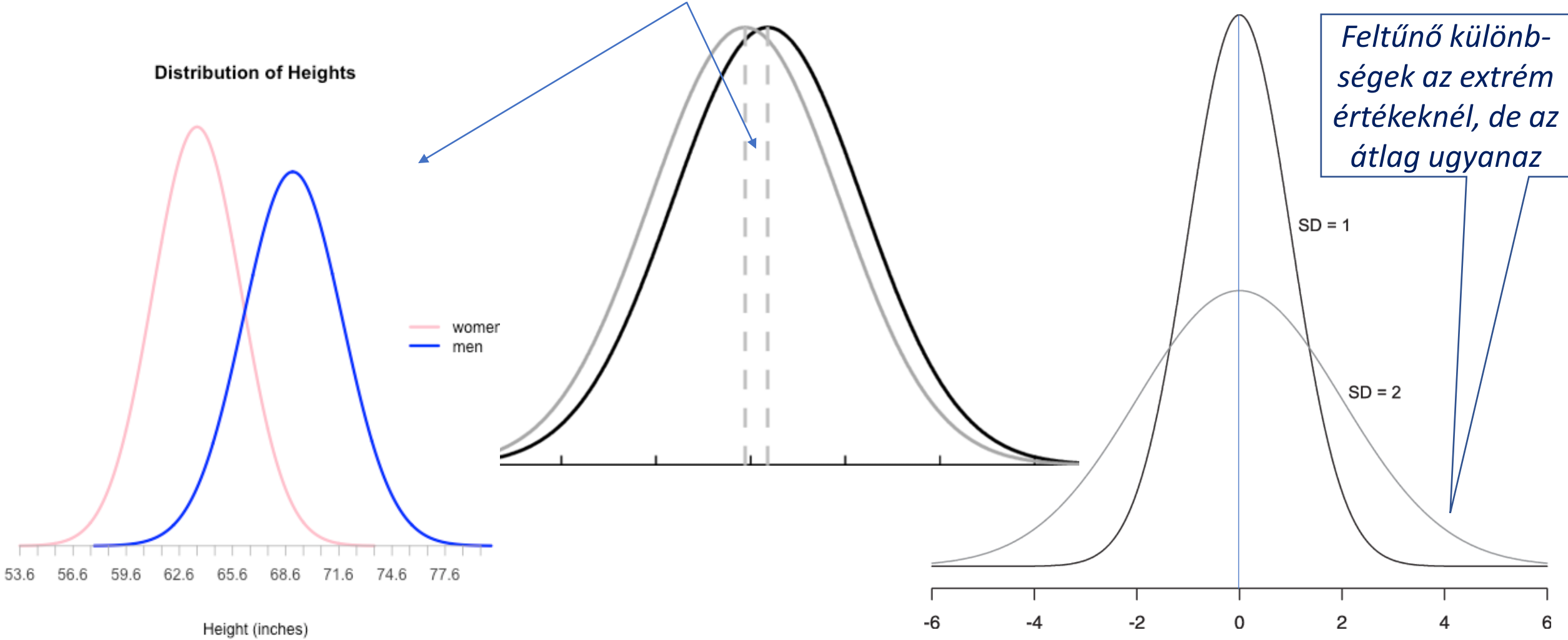
butaságok, tévedések, félreértések, összeesküvéselméletek... valamint

általánosítás:

nem hagy teret az egyéni különbségeknek, az egyén szabad választásának.

Tulajdonságok eloszlása egy populációban: a látszat csalhat

egyéni különbségek \gg populációátlagok különbsége

Feltűnő különbségek az extrém értékeknél, de az átlag ugyanaz

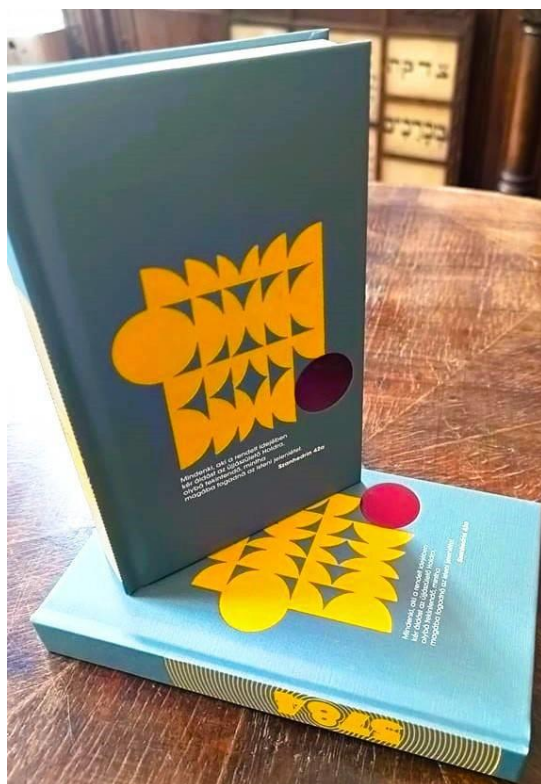
Az idő

alapvető rendezőelv (sok/a)

kultúrában, társadalomban, vallásban

Abraham Joshua Heschel

(1907–1972)

„A judaizmus az idő vallása, amely az idő megszentelésére törekszik. Ellentétben a térben gondolkodó emberrel, aki számára az idő változatlan, ismétlődő, homogén, akinek minden óra egyforma, minőség nélküli, a Biblia érzékeli az idő változatos jellegét.”

Idézi: dr. Radvánszki Péter rabbi (Előszó, Mazsihisz-luah 5784).

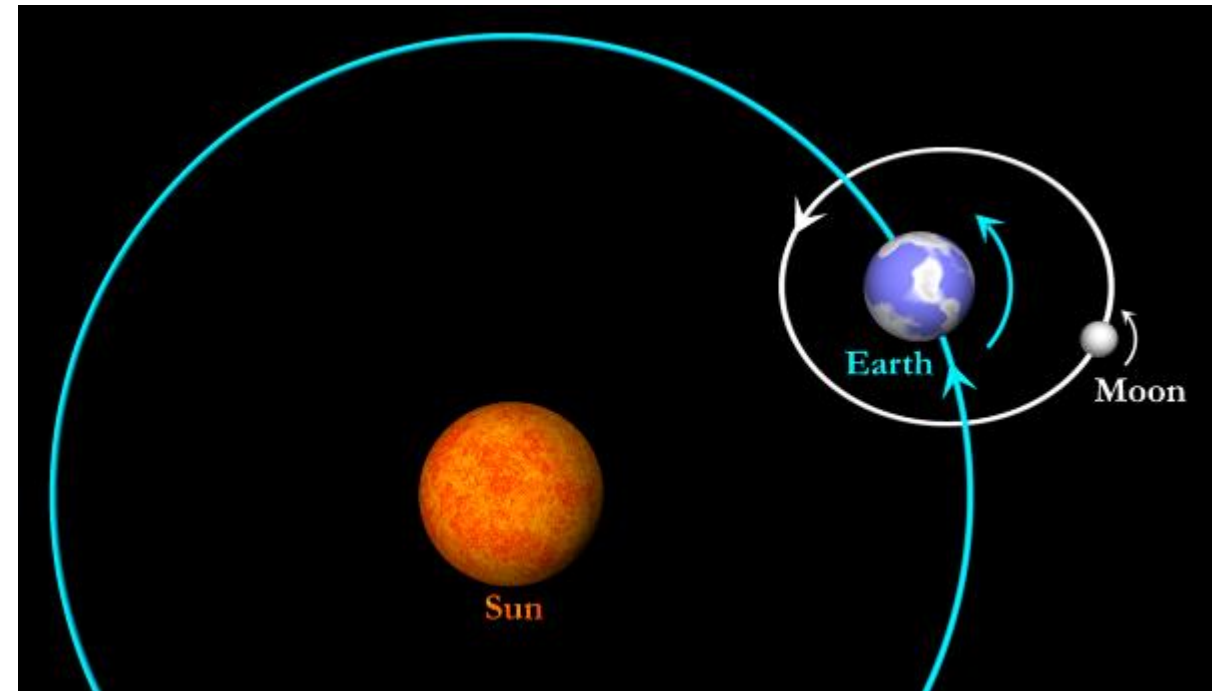
Az idő : alapvető rendezőelv (sok/a)
kultúrában, társadalomban, vallásban

- ✓ hol?
- ✓ mi történik?
- ✓ mikor: év / hó / nap?
- ✓ mikor: a hét mely napján?
- ✓ mikor: hány órákor?

The screenshot shows a Microsoft Teams chat window. On the left is a navigation pane with icons for Activity, Chat, Teams, Assignments, and Calls. The main area shows a chat conversation. At the top, there's a search bar and a header for 'Előadások' (Lectures) with tabs for Posts, Files, and Notes. A message from 'Dr. Biró Tamás Sándor' is visible, containing a meeting announcement for 'Zsidó vallás és kultúra 1' (Jewish religion and culture 1). The meeting details include the date '9/10 2:42 AM', the subject 'Beütemezett egy értekezletet: A "Zsidó vallás és kultúra 1." c. kurzus előadásai mindene csütörtökön 12:00 és 13:30 között.', and the speaker 'Előadó: Biró Tamás (ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu)'. Below the message is a meeting card for 'Zsidó vallás és kultúra 1' with the time 'Occurs every Thursday @11:55 AM'. A button 'Click to see details of this meeting' is highlighted. The chat also shows '24 replies from you, Lóránd, Sára Kata, and 10 others' and a 'Meeting ended: 22s' notification. A red arrow points from the list of questions in the top right to the meeting card, and another red arrow points from the meeting card to the 'Click to see details of this meeting' button.

A zsidó élet az idő dimenzióban

- Időszámítás (lineáris)
- Az élet ciklusa: születés – felnövekedés – esküvő – halál
- Naptár: év – hó – nap
 - ❖ Az év ciklusa
 - ❖ A hónap ciklusa
 - ❖ A hét ciklusa
 - ❖ A nap ciklusa

Melyik ciklus a kakukktojás a négy közül?

A zsidó időszámítás

- A Héber Bibliában:

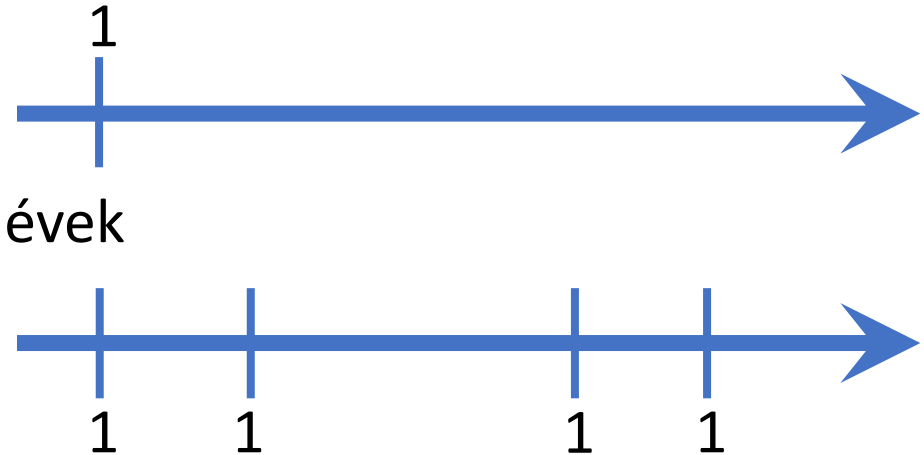
- az Egyiptomból történő kivonulás szerinti évek
- a királyok uralkodása szerinti évek

- A késő ókorban:

- szeleukida éra (1. éve = i. e. 311. vagy 312.)
- a második jeruzsálemi szentély pusztulása (i. sz. 70.) szerinti évek

- A világ teremtése szerinti számítás:

- *Széder olam rabba* c. mű számítása (i. sz. 2. század)

→ a kora középkorban terjed el

A világ teremtése szerinti zsidó időszámítás

- A.M. = Anno Mundi

- *A Széder olam rabba* alapján. Az i. sz. 10-11. században terjedt el.

- A.M. 1 = i. e. 3760.

- A.M. **5000** = i. sz. (1239-)**1240**

- A.M. 5784 = i. sz. 2023-2024

→ „ötezer éves vallás” ?
alaptalan közhely !

- לפ"ק = 'a kis időszámítás szerint'

- A Kr. e. és Kr. u. zsidó kontextusban kerülendő.

Ballybough Cemetery, Írország

A világ teremtése szerinti zsidó időszámítás

- A.M. = Anno Mundi

- A *Széder olam rabba* alapján. Az i. sz. 10-11. században terjedt el.

- A.M. 1 = i. e. 3760.

- A.M. **5000** = i. sz. (1239-)**1240**

- A.M. 5781 = i. sz. 2020-2021

→ „ötezer éves vallás” ?
alaptalan közhely !

- לפ"ק = 'a kis időszámítás szerint'

- A Kr. e. és Kr. u. zsidó kontextusban kerülendő.

וְאֵי בְּרַב חֲסִדִּים אֲבֹא בֵּיתָךְ אֲשֶׁמְתִּנֶּה אֶל־הַיְכָל־שֶׁךָ בְּיִרְאַתְךָ: (Zsolt. 5,8)

Portugál zsinagóga, Amszterdam

Bejárat felett:

ב = 2

י = 10

ת = 400

ך = 20

$\Sigma = 432$,

azaz **AM 5432**,

1240 + 432 = 1672

azaz **i. sz. 1672**

(valójában 1675).

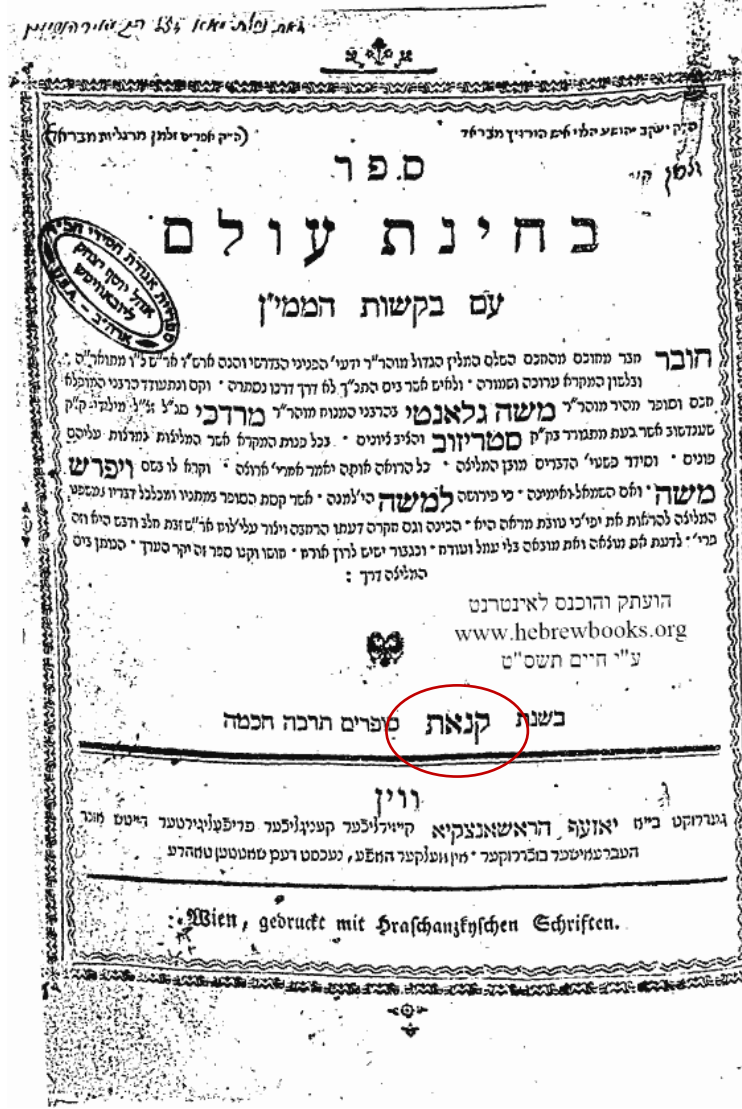
„Kronogramok” könyvekben

$$400 + 1 + 50 + 100 = \text{קנא"ת}$$

$$\text{לפ"ק } 551 =$$

AM 5551 = i. sz. 1790/1791

<https://hebrewbooks.org/30814>

$$400 + 200 + 4 + 70 = \text{עדר"ת}$$

AM 5674 = i. sz. 1913/1914

<https://hebrewbooks.org/31255>

Az élet ciklusa

- születés
- körülmetélés
- (elsőszülöttek kiváltása)

- bármicvo / bátmicva

- esküvő (és válás)

- halál és gyász

tanulás

tanulás

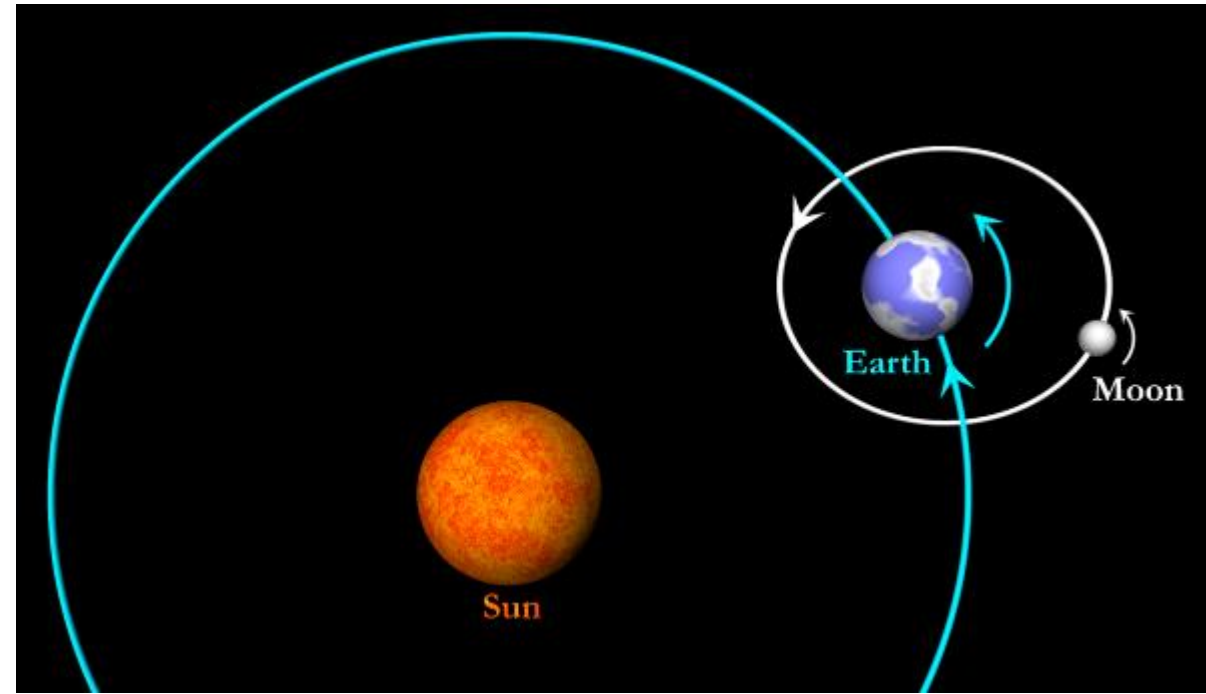
családalapítás, munka/tanulás

Több önálló előadás
lesz erről!

ÁTMENETI RÍTUSOK?

Luniszoláris naptár

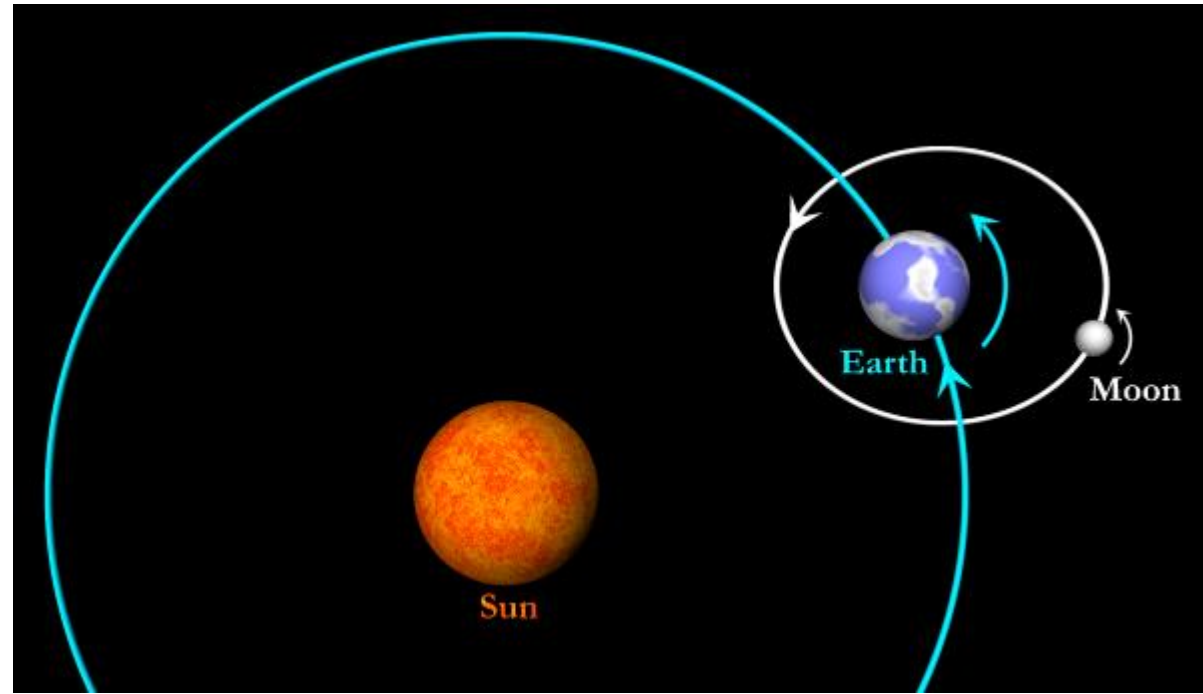
- 1 napév = 365,2422... nap
- 1 holdhónap = 29,53... nap
- A gond: 1 napév \neq 12 holdhónap!
- Három megoldás:
 - Szoláris naptár (pl. a polgári naptár):
365 napos napév (szökőévben 366 nap) + 30-31 napos hónapok
 - Lunáris naptár (pl. a muszlim naptár):
29-30 napos holdhónapok + 354 napos év
(Rövidebb a napévnél, ezért a muszlim ünnepek, például a ramadán, vándorolnak.)
 - Luniszoláris naptár: napév és holdhónap

Vö. húsvét időpontja: első tavaszi holdtölte utáni vasárnap.

Luniszoláris naptár

- 1 napév = 365,2422... nap
- 1 holdhónap = 29,53... nap
- Luniszoláris naptár:

- Holdhónapok, mindig újholdkor / új holdkor kezdődnek.
- Év = 12 hónap (rendes évben) vagy 13 hónap (szökőévben), sokéves átlagban kiadják a 365,2422... napot.
- Ros hodes: új hold = új hónap (kisebb ünnep)

A zsidó naptárban:
szökőév = szökőhónapot
iktatnak be!

molad (מולד) = az újhold pillanata (elméletben), ezt követően már lehet (elvileg) látni este az új holdat.

tekufa (תקופה) = 4 évszak, ill. a Nap pályája 4 nevezetes pontja (2 napéjegylenlőség és 2 napforduló).

Luniszoláris naptár a zsidóságban

- Ókorban: megfigyelés alapján egy vallásos testület hirdette ki.
 - Tanúk látták kora este az új holdsarlót → új hónap kezdődik.
 - Még nem tavaszodott ki eléggé → szökőhónapot iktattak be.
- Késő ókortól / kora középkortól: algoritmus segítségével:

A naptárban 29 napos (*haszer* חָסֵר 'hiányos') és 30 napos (*male* מָלֵא 'teli') hónapok (körülbelül) felváltva, így átlagosan 29 és fél naposak \approx 1 holdhónap.

Metón-ciklus: (Babilóniai eredetű. Metón: görög csillagász az i. e. 5. században.)

Alapötlet: 235 holdhónap \approx 19 napév \approx 6939,6 nap. Ezért 19 éves ciklus, benne 12 rendes év ($12 \times 12 = 144$ hónap) + 7 szökőév ($7 \times 13 = 91$ hónap) = 235 hónap.
→ minden ciklus 3., 6., 8., 11., 14., 17. és 19. éve szökőév (13 hónapos).

Exod 12,1-2 és annak midrási értelmezései

ב החֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם ראש חֹדֶשׁים ראשון הוא לָכֶם לְחֹדֶשׁי הַשָּׁנָה.

2. *Ez a hónap nektek a hónapok feje, első az nektek az év hónapjai között.*

Exod 12,2 lehetséges értelmezései:

1. Nisan hónapja, amely peszah ünnepét tartalmazza, az első hónap. Niszannal kezdjük a hónapok felsorolását. A tórai szövegben sorszámmal jelölt hónapok nisan hónaptól értendőek.
2. Az első *tavaszi* hónap az első hónap: ha elcsúszik, szökőhónapot kell beiktatni.
3. A szóbeli tan által tanított újholdsarló jelzi az új hónapot. (Ld. a következő diát.)

*A holdhónapok
rendszerének
tórai alapja*

*A szökőévek
rendszerének
tórai alapja*

Exod 12,1-2 és annak midrási értelmezései

Mekhilta: a tannaitikus korból származó (azaz ún. „halakhikus”) midrásgyűjtemény Exodushoz.

Mekhilta, Pisha 2:1

„Ez a hónap nektek, stb.”. Rabbi Jismael azt mondja: Mózes megmutatta az újholdat Izraelnek, és azt mondta nekik: ilyenek fogjátok látni, és meghatározzátok [majd] a hónapot a következő generációkban.

ראש חודשים

a hónapok feje

Ros hodes-ek = újhold-ünnepek

לכם

nektek, számotokra

[parancs]

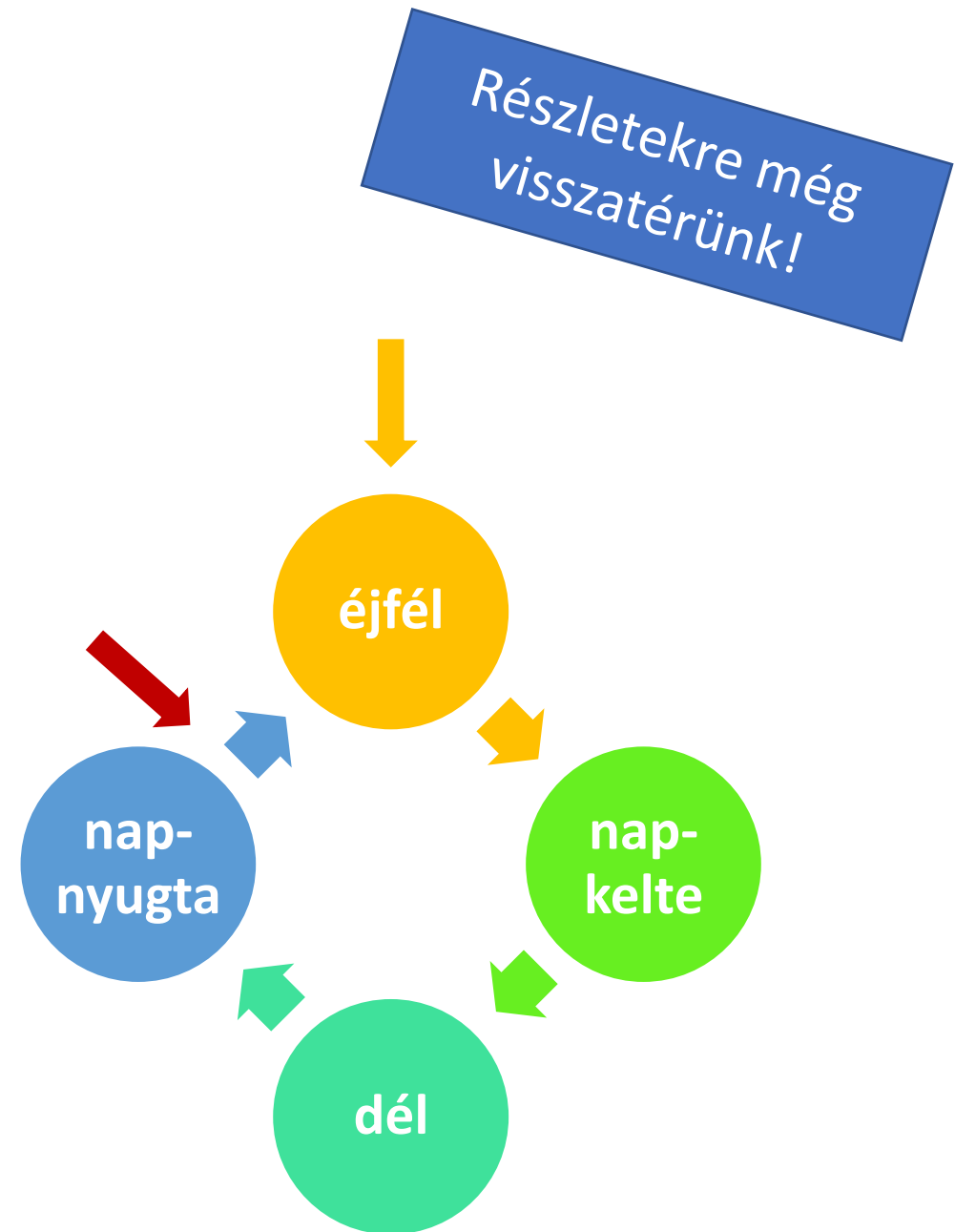
החודש הזה (ב)

ez a hónap

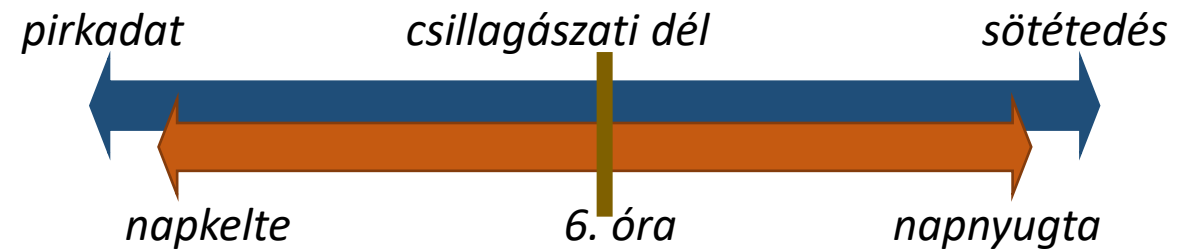
az így [kinéző] új[hold]

A nap ciklusa

- Polgári nap = éjféltől éjfélig. Azonban:
- Nap = a judaizmusban
napnyugtától/sötétedéstől
napnyugtáig/sötétedésig
- A nap órákra történő bontása?
 - például egyes imák határideje:
- Reggeli ima, délutáni ima, esti ima

A nap beosztása

- Saot zmanijot:

- 1 halakhikus óra = a nappal 1/12-e, ill. az éjszaka 1/12-e
- Nappal = pirkadattól sötétedésig (*Magen Avraham*) vagy napkeltétől napnyugtáig (*Gra*).

Télen rövidebb, nyáron
hosszabb 1 nappali
halakhikus óra (éjjel fordítva).

- Fontos határpontok:

- עלות השחר *alot ha-saḥar* 'a hajnal feljövedele', pirkadat
- מִשְׁיַכֵּיר *mi-se-jakkir* 'amikor [az ember] felismeri [a fehér és a kék közti különbséget]'
- נֵץ הַחֶמָּה *nec ha-ḥama* napkelte
- חֲצוֹת הַיּוֹם *ḥacot ha-jom* 'a nap közepe', (csillagászati) dél
- חֲצוֹת הַלַּיְלָה *ḥacot ha-lajla* 'az éj közepe', (csillagászati) éjfél
- נְשִׁיעַת הַחֶמָּה *skiat ha-ḥama* napnyugta
- צֵאת הַכּוֹכָבִים *cet ha-kokhavim* 'a csillagok feljövedele', sötétedés

nem kell
tudni! 😊

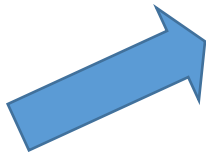
https://www.myzmanim.com/

[Español](#)
[Русский](#)
[Português](#)
[Français](#)
[Deutsch](#)
[עברית](#)

“ Right now, I am faxing the times for Peking, China to a family traveling there so their mother can get stem-cell therapy. Thanks to MyZmanim, they will know when to daven and when to light Shabbos candles. ”
 — Rabbi Yaakov Lavon, Kiryat Sefer, Israel
[DONATE NOW](#) [LEARN MORE](#)

Help Keep MyZmanim Going
 US Tax deductible

[Search MyZmanim](#)

• What can I enter?

Please click the blue button beside the desired location.

Hungary > Budapest > Budapest

Not what you were looking for?
 List all locations called Budapest.

Right now, people are looking up... א' כפר סבא · תל אביב יפו · קצרין · כוכב יעקב · ירושלים · בית שמש · כרמיאל · קרית יערים · בית דית

[Donate](#) · [Copyright](#) · [Disclaimer](#) · [Contact us](#)

Ld. még a **Kaluach** nevű programot / appot is.

Current time 10:14 AM

If the above time is not correct, please tell us immediately and do not use the zmanim on this page.
 Do not rely on zmanim times to the last moment.

Dawn	72 minutes as 16.1 degrees	4:40:24	עלות השחר 72 דקות לפי 16.1 מעלות
Earliest talis & tefillin 	Sun is 10.2 degrees below horizon	5:15:34	זמן ציצית ותפילין 10.2 מעלות תחת האופק
Sunrise**	Level region at sea level	6:11:04	הנץ החמה** בגובה פני הים מישור
Latest shema Magen Avraham	Using 72 minutes as 16.1 degrees	8:17:41	סוף זמן קריאת שמע מגן אברהם לפי 72 דקות במעלות
Latest shema Gra & Baal HaTanya		9:02:57	סוף זמן קריאת שמע גר"א ובעל התניא
Latest shachris Gra & Baal HaTanya		10:00:15	סוף זמן תפילה גר"א ובעל התניא
Midday		11:54:51	חצות היום
Earliest mincha	Lechumra	12:24:51	מנחה גדולה לחומרא
Plag hamincha	Gra & Baal HaTanya	4:27:01	פלג המנחה גר"א ובעל התניא
Sunset**	Level region at sea level	5:38:39	שקיעת החמה** בגובה פני הים מישור
Nightfall - 3 stars emerge	36 minutes as degrees	6:24:11	לילה - צאת ג' כוכבים 36 דקות במעלות
Nightfall - 72 minutes		6:50:39	לילה - 72 דקות

A hét ciklusa és a szombat

Önálló előadás lesz
a második félévben
a szombatról!

- *„Hat napon át dolgozzál és végezd minden munkádat; de a hetedik nap szombatja az Örökkévalónak, a te Istenednek; ne végezz semmi munkát se te, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálód, se barmod, se idegened, ki kapuidban van.” (Exod 20,9–10, IMIT)*

- Sabbat (sábesz, „szombat”):

Kb. 25 óra hosszú

- Kezdete: péntek este napnyugtakor (vagy kicsit előtte)
- Péntek esti gyertyagyújtás, esti ima, kiddus, ünnepi vacsora.
- Szombat reggeli ima, kiddus, ünnepi ebéd
- Szombat délutáni ima, salesüdesz (harmadik étkezés)
- Vége: szombat este a teljes sötétedés után
- Szombat esti ima, havdala (a szombat és hétköznap elválasztása)

Második félévben részletesen. Most csak röviden, mert

- annak is illik ismerni, aki nem végzi el a tavaszi félévet;*
- említeni fogjuk itt-ott ebben a félévben is.*

Az év hónapjai és az ünnepek

A zsinagógai naptár hónapjai

MEGTANULANDÓ!

- Tavasz

- *niszan*
- *ijjar*
- *szivan*

- Nyár

- *tammuz*
- *av*
- *elul*

- Ősz

- *tisri / tistré*
- *hesvan / marhesvan*
- *kiszlev*

- Tél

- *tevet*
- *svat*
- *adar*
- (második *adar*, *adar seni*, *ve-adar*)

A zsinagógai naptár ünnepei

Önálló előadás lesz a második félévben az egyes ünnepekről, sokkal részletesebben!

• Tavasz

- *niszan* - *pészah*
- *ijjar*
- *szivan* - *savuot*

• Nyár

- *tammuz* - *tammuz 17 böjt*
- *av* - *áv 9 böjt*
- *elul*

• Ősz

- *tisri / tistré* - *ros hasana*
- *jom kippur*
- *szukot*
- *hesvan / marhesvan*
- *kiszlev* - *hanukka*

• Tél

- *tevet* - *tevet 10 böjt*
- *svat* - *tu bi-svat*
- *adar* - *purim*

Zsidó ünnepek és egyéb kiemelkedő napok

- Tórai ünnepek:
 - *sabbat* (sabesz, szombat) és *ros hodes* (újhold)
 - *ros hasana* (újév), *jom kippur* (engesztelő nap) – őszi nagyünnepek
 - *peszah* („húsvét”), *savuot* („pünkösd”), *szukot* (sátoros ünnep) – zarándokünnepek
- Biblikus/posztbiblikus:
 - *Purim* és *hanukka*
 - A szentélyek lerombolásához kapcsolódó gyásznapok
- Modern cionista ünnepek
- Egyebek, például: *tu bi-svat*

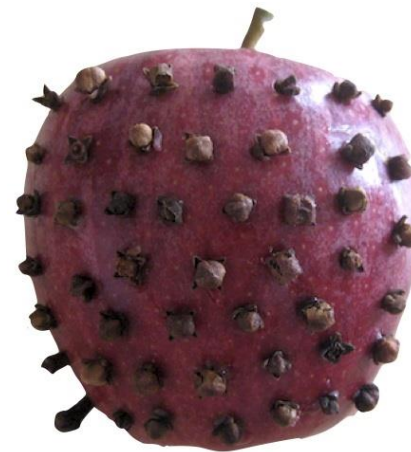
Következő órán még folytatjuk +
következő félévben részletesebben

Feladat a következő hétre

Tíz bűnbánó nap עֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה *aszeret jemé tesuva*

- Erev jom kippur = a jom kippurt megelőző nap
- Jom kippur = jom ha-kippurim = jankipet =
= engesztelőnap = „hosszú nap”

Idén: szeptember
24. estétől 25. estig

Feladat a következő alkalomra

- Kedd estig felkerül a Teamsbe (ELTE) / Moodle-ba (OR-ZSE).
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül (ELTE) / Moodle-ban (OR-ZSE).
- Határidő: október 1., vasárnap éjfél (23:59).

גַּמַּר חַתִּימָה טוֹבָה!

Gmar hatima tova!

Jó végső bepecsételtetést!

Viszlát két hét múlva!